D•N
27/12 1949

Organisationerna och staten

Vid sidan om den maktförskjutning från folkrepresentationen till regeringen som har ägt rum genom det långvariga majoritetsväldet och den växande ministerstyrelsen har de senaste tio—femton åren inneburit en annan viktig maktförskjutning i samhället, nämligen från de i legal mening representativa organen till de stora intresseorganisationerna. Denna maktförskjutning har på ett eklatant sätt demonstrerats under de båda senaste årens stabiliseringsöverläggningar. Ett för hela samhällspolitiken avgörande beslut har till sist legat inte i regeringens eller riksdagens händer, utan i de stora arbetsmarknadsorganisationernas. Det utgör ingen tillspetsning att här likna dessa organisationer vid en mäktig korporativ församling vid sidan om vilken riksdagen haft att fungera som ett överhus, vars bekräftelse i huvudsak varit en formalitet. Förhållandet fick en särskild betoning genom devalveringsbeslutet. Subventioner av betydande storlek genomfördes motvilligt, i resignation inför regeringens och intresseorganisationernas överenskommelse.

Att organisationernas makttillväxt delvis varit en följd av kristidens regleringsväsen är uppenbart. De har kommit att fungera som ett slags extraordinära statsorgan, med den förhandlingsstyrka detta skänkt gentemot statsmaktens företrädare och det inflytande det givit gentemot de egna medlemmarna. Alldeles särskilt har det varit fallit med flera av näringsorganisationerna, som genom överenskommelser om priser och kvoter och övervakande av medlemmarnas följsamhet mot dessa överenskommelser vuxit från intresseorgan till ett slags myndigheter.

Emellertid vore det säkerligen förhastat att föreställa sig att denna form av makt endast är tillfällig, dömd att försvinna med krisregleringarna. Det är alls inte säkert att medlemmarnas vana att överlämna bekymren och avgörandena åt centrala organ eller dessas vana att det mesta bestyra upphör därför att det yttre tvånget hävs; bekvämlighet från medlemmarnas sida och iver att behålla vunna positioner från organisationsledningarnas sida kommer troligen att försvåra en återanpassning. Någon snabb återgång till förkrigstidens friare ekonomiska system kommer säkerligen inte heller att ske inom den statliga politiken; vissa permanenta regleringar kommer att länge än bereda näringsorganisationerna ett gynnsamt klimat.

Den maktställning organisationerna uppnått innebär emellertid paradoxalt nog ett hot mot deras förmåga att tillvarata sina egentliga intressen, ja, mot deras fulla självständighet. Det är väl mindre realistiskt att frukta att denna skulle komma att inom överskådlig tid förintas eller allvarligt inskränkas genom ett direkt ingripande såsom en reaktion från statsmaktens sida gentemot organ som söker växa den över huvudet. Som ett allvarligt hot framstår däremot en annan möjlighet: att en sådan allians sker mellan organisationsintresset och statsintresset att organisationerna förlorar sina egentliga uppgifter och blir samhällsmaktens förespråkare. En sådan utveckling skulle leda till att organisationerna söndervittrade inifrån.

Det kan inte förnekas att allvarliga tendenser till en sådan utveckling redan föreligger. Den karaktär av extraordinära krisorgan som de senaste åren i viss utsträckning präglat organisationerna har redan nämnts. En annan synnerligen viktig faktor är fackföreningsrörelsens känsla av solidaritet och samhörighet med den socialdemokratiska regimen. Ett tredje förhållande är det korta steget från ledarskap inom organisationerna till höga statliga befattningar och omvänt från sådana befattningar till chefskap inom organisationerna.

För de stora löntagarorganisationerna medför den fulla sysselsättningens obemästrade problem den största faran för en uppgång i statsintresset. Samtidigt som stabiliseringsöverenskommelserna har demonstrerat dessa organisationers maktställning gentemot staten har de givit prov på en i nuvarande läge naturlig, men i tidens längd för deras fria ställning farlig allians med statsmakten. Löntagarorganisationernas ledare har uppträtt som statsintressets förespråkare gentemot medlemsmassornas önskemål om förbättrade arbetsvillkor. I stort upplagda kampanjer — inte gällande försvaret eller dylika från organisationernas synpunkt neutrala företeelser, som under krigsåren, utan gällande det ekonomiska handlandet — förenar sig arbetsmarknadsorganisationerna med staten under ett statsråds ledning.

Att denna utveckling måste brytas om inte organisationerna så småningom skall uppslukas av staten och stelna som några halvofficiella organisationer synes man — att döma av uttalanden i tidskriften Fackföreningsrörelsen i en debatt om fulla sysselsättningspolitikens problem — ha en förkänsla av även inom vår största löntagarorganisation. Vad man däremot inte synes ha klart för sig är att den viktigaste drivkraften till den största organisationens allians med statsintresset är dess politiska förankring hos socialdemokratin. Det är den som effektivast suddar ut gränserna — de gränser som måste hållas om organisationernas livskraft skall bestå — mellan det fria organisationsväsendet och statsintresset.

HYLLOR

praktiska konstruktioner för kontor arkiv bibliotek laboratorier privatinredn.

Sparrings
Brännerigatan 5
Tel. 41 53 15—42 55 44 Stockholm Sö.
Utställn.: Riddargat. 3. Tel. 67 36 50

Hakon Mielches
äventyrliga
reseskildring
nu utkommen

I COLUMBUS' KÖLVATTEN

Läs vad pressen skriver om denna spänningsmättade och roliga bok!

... Att avgöra vilket instrument Hakon Mielche bäst behärskar — pennan, ritstiftet eller kameran — är svårt nog. Han är i alla dessa avseenden något av en mästare. Döm själva!
A. E. i Sydsvenska Dagbladet.

... Boken är ledigt och flytande skriven, vilket även är beröm åt översättaren. ... Utsökta små marginalteckningar illustrerar fortlöpande hela skildringen.
Helsingborgs Dagblad.

... Mielches språk är så absolut ekonomiserat att man till en början blir nästan chockerad.
Hallandsposten.

... Han skildrar med humor och befriande självironi strapatserna. ... Men han är också en skarpsynt iakttagare!
Falköpings Tidning.

Boken publiceras samtidigt i Sverige, Danmark, Norge och England, och i Amerika, Tyskland, Frankrike, Holland och Tjeckoslovakien förbereder man dess utgivning. Den är rikt illustrerad med foton och teckningar. 356 sidor. Pris hft. 11:—
ALLERS FÖRLAG

Skumraskaffärer

Med knapp röstmajoritet genomdrev finska riksdagen i förra veckan att det skall bli en opartisk granskning av den s. k. välgörenhetshandeln och dess samband med olika partikassor. Undersökningens resultat kommer enligt direktiven att offentliggöras "i hela dess vidd". Att det kändes svårt för en del politiker att understödja redovisningskraven framgick bland annat av de dubbla voteringarna, som gav olika utslag vid den slutna och den öppna omröstningen: vid den maskinella voteringen blev det 90 röster mot 66 mot utredning, en majoritet som sedan förvandlades till minoritet: 76 mot 85. Flera regeringsmedlemmar jämte i främsta rummet socialdemokrater och folkdemokrater ville förhindra en omedelbar utredning.

Bakom denna ljusskygghet ligger en lång rad krisaffärer med framstående politiker som deltagare och statsråd som högsta gynnare i "välgörenhetens" tecken. Det är inte osannolikt att slutet blir en del personliga fallissemang inom den politiska societeten i stil med dem som inträffade efter första världskriget i Sverige. Hittills har dock inga "kobbeköttsaffärer" av mera svårartad beskaffenhet kunnat påvisas — det är mest kombinationen av politisk makt och partipolitiskt favoriseringssystem i samband med importlicenser, tullnedsättningar osv. som verkar utmanande.

Det var ministären Pekkala för några år sedan som först gav vika för frestelsen att låta olika partiorgan förtjäna på sådana här kristidsaffärer. Det sista meddelandet om en dylik transaktion stod för resten häromdagen i Hufvudstadsbladet. Socialdemokratiska partiet hade erhållit 1,5 miljoner paket amerikanska cigaretter; regeringen gav tillstånd att importera tobakspartiet utan tilläggsaccis och med reducerad tull. Socialdemokraterna ämnar sälja cigaretterna till ett pris av 100 mark per paket, och vinsten överlämnas enligt uppgift till en understödsförening för arbetarpressen. Så går det till! Man förstår att de agerande inte är så angelägna att skruva på belysningen. Hur det kommer sig att licenssökande så ofta kan anföra att de har fått ifrågavarande begärliga varor "i gåva" förefaller egendomligt. Några motvärden är det väl ändå fråga om — utlandet och förmedlarna av gåvovaror kan inte gärna vara lika intresserade av partiernas verksamhet som av exempelvis marskalk Mannerheims barnhem.

Det statligt dirigerade näringslivet ger inte bara upphov till misstag, utan till missförhållanden med smak av korruption. "Tjänstemännens utrikeshandel" är som oftast långt mindre lönande för konsumenterna än det enskilda affärslivets. De erfarenheter man nu gjort borde ha en besk smak för socialisterna, som Vasabladet skriver: "Under många år har staten haft en avsevärd del av den ekonomiska makten, och de praktiska följderna av dess maktutövning har varit dels att enstaka storföretagare har kunnat göra sig större profit på det allmännas bekostnad än som varit möjligt under fri hushållning, dels korruption."

PRESSGRANNAR

Hur kan kommunistiska s. k. intellektuella få avgudadyrkan av en enskild person att harmoniera med den materialistiska historieuppfattningen? undrar danska Social-Demokraten efter det stalinistiska jubileumsfirandet:

Man kan i hvert fald være overbevist om, at en Marx og en Lenin, hvis de havde oplevet denne fødselsdag, ville have været forfærdede over den umarxistiske førerforgudelse, der kun har haft sidestykker — i langt mindre format — under det byzantinske kejserdømme og orientalske despotier.

Stalin-dyrkelsen må imidlertid ses som et velberegnet led i den kommunistiske religions ritual. Denne religion er åbenbart først og fremmest indstiftet for at dække et specielt russisk behov. Det gamle Ruslands undertrykte bonde havde "lille far", czaren, at sætte sin lid til. Hans tillid rokkedes ikke af korruption, ufrihed og elendighed. Han vidste jo godt, at skylden kun var bureaukraternes og godsejernes, [...] over al ansvarlighed. Sovjetregeringen har haft god brug for en lignende ophøjet guddom, som under sig har nok af syndebukke, på hvem folkets bitterhed kan hjemsøges.

Jubilerande och utrensning följer på varandra i rytmisk växling i den stalinistiska kalendern — de hör så att säga till kyrkoåret.

"Profeten" Söderblom och "den stränge vetenskapsmannen" och "församlingsherden" Eidem synes inte få en värdig efterföljare, konstaterar den bekymrade Expressen (fp), som skyndar att bistå med ett splitternytt namn:

Faktiskt finns i detta land en ledande kulturpersonlighet som förenar kompromisslös kristendom med vidsyn och frisinne, som har en missionärs temperament utan åthävor och som väl utnyttjat enastående tillfällen att komma till tals med hela folket genom varm och vinnande vältalighet; alltså avgående föredragschefen i radio, fil. dr Erik Hj. Linder. Att han inte är prästvigd och att han kommer från frikyrkorna kan ju endast för obotfärdig högkyrklig sekterism räknas som absolut förhinder. Han är alls ingen Nathan Söderblom; men faktiskt den ende som i Söderbloms efterföljelse skulle kunna utöva inre mission från ärkebiskopsstolen.

Efter några år i Stockholms-Tidningen blir han nog ännu bättre skickad. Men varför inte Ivar Harrie, förslagsställaren själv?

Trots att de baltiska flyktingarna har vidmakthållit sin nationella egenart och trots att någon fara för utlämning till ryssarna numera icke torde föreligga, borde det vara en rimlig begäran att de nu efter fem år kunde få bli svenska medborgare. Professor Birger Nerman — balternas outtröttlige vän — upprepar detta berättigade krav i Svensk Tidskrift (h):

Konungen kan enligt den nu gällande medborgarskapslagen till svensk medborgare upptaga utländing, som sedan fem år oavbrutet vistats i riket, i vissa särskilda fall efter kortare tid. Femårsklausulen har emellertid hittills endast tillämpats på norrmän, danskar, isländingar, svenskfinnar och svenskester. För övriga utlänningar kräver man nu åtta år (före kriget sju). Tidsutdräkten har, enligt vad statsrådet Sven Andersson i sitt svar den 15 mars i år i andra kammaren på hr Bertil Ohlins interpellation angående handläggningen av ansökningar från balter om svenskt medborgarskap angivit, beräknats efter, "hur lång tid det regelmässigt kan beräknas ta, innan en i Sverige bosatt utländing vuxit in i det svenska samhälls- och kulturlivet". I motsats till statsrådet [...] haft med balterna att göra, ha kommit till den uppfattningen, att dessa nu efter fem år verkligen på ett tillfredsställande sätt vuxit in i vårt land (helt naturligt borde även finnarna i egentlig bemärkelse efter fem års oavbruten vistelse i vårt land vara berättigade att bli svenska medborgare).

Svenskt medborgarskap skulle givetvis för balterna ha betydande fördelar: det skulle ge dem säkrare anställningsförhållanden och större ekonomiska möjligheter. Och ryssarna skulle förlora varje tillfälle till de trakasserier mot balterna, som än i dag förekomma såväl i form av démarcher till myndigheterna som i form av hänvändelser till enskilda balter.

Kyrkobokföringen av balterna som sovjetryska medborgare har varit en svår tabbe. Felsteget skulle i någon mån sonas genom att väntetiden beträffande svenskt medborgarskap förkortades.

Om icke snabba åtgärder för lärarrekryteringen vidtas går läroverken mot en katastrof, skriver rektor Ohlon i Tidning för Sveriges läroverk. Levnadsbanor med goda löner drar till sig för dessa banor intellektuellt överkvalificerad arbetskraft, medan läroverken utarmas:

Att jämföra en kyrkoherde med en lektor är uppenbart så orättvist som något kan vara, då en lektors utbildning är så ojämförligt mycket dyrbarare än en kyrkoherdes. Det är mindre skillnad mellan en kyrkoherdes utbildning och en folkskollärares än vad det är mellan en lektors och en kyrkoherdes. En lektors lön utöver vad en läroverksadjunkt har utgör ingen merlön på grund av befordran utan utgör ersättning för den längre och dyrbarare utbildningen. En lektor har som regel ej en högre levnadsstandard än en läroverksadjunkt. Har han det, så beror det på extraarbete med uppoffring och arbete under fritid, ofta under nattens timmar.

Tar man hänsyn till den lön, som en lektor förlorar under sina studier utöver ämbetsexamen, torde han vid en jämförelse med jurister, civilingeniörer, präster, tandläkare, läroverksadjunkter m. fl. ej sägas vara bättre ekonomiskt ställd än vad grupper äro i Ca 26. Denna lönegrad utgör den fasta punkten när det gäller att jämföra prästerskapets avlöning med läroverkslärarnas. Att denna jämförelse ej är orättvis gentemot prästerna utan snarare till deras förmån, framgår av universitetsberedningens nyligen utkomna betänkande IV.

Sammanfattningsvis hävdar hr Ohlon att om läroverkslärarna skall vederfaras rättvisa i jämförelse med vad som för framtiden blir prästerskapet beskärt, bör deras löner höjas med minst tre löne-

SYDAMERIKANSK RESA

Tankar vid en nationalsång

Av Herbert Tingsten

SVENSKA SKOLAN i Santiago har avslutningsfest för terminen, och svenske ministern tar mig med till festen. Det är en vanlig chilensk folkskola, en av de större och bättre visserligen; namnet är en hedersbevisning åt Sverige, men pekar i någon mån på en realitet, eftersom skolsalarna prytts med bilder från Sverige och vänliga ord om vårt land fälls i mera högtidliga sammanhang. Ministern håller ett kort tal och utdelar premier; jag får förtroendet att åt en näpen tioåring överlämna en biografi över Bernardo O'Higgins, för hundratrettio år sedan diktator, för hundratjugu år sedan landsflykting, numera nationalhjälte. Sedan stämmer de två hundra barnen upp den chilenska nationalsången. De prisar sitt land, som med sin blå himmel och sina blomstrande fält är "Edens lyckliga avbild", och målar dess "framtida glans"; det landet skall "antingen bli en grav för fria män eller en tillflyktsort från förtrycket".

Kartskiss över Sydamerika med Sverige inlagt som skala.

På samma sätt sjunger man i det latinska Amerikas tjugu stater. Varje land hyllas för sin skönhet och för den rikedom det skall ge i framtiden, varje folk för sina ädla känslor. Till detta kommer ord och fraser som uttrycker den demokratiska åskådningen, tron på frihet, jämlikhet och rättvisa. Nationalsångerna präglas av den franska revolutionens och den kämpande liberalismens idéer; ofta skymtar Marseljäsens glödande satser i bakgrunden. "Fosterlandet eller graven, frihet eller en ärofull död" — så heter det i Uruguay, och nästan samma ord möter hos andra folk från Mexiko till Argentina.

Dessa sånger ger uttryck åt nationalkänslor som för hundrafemtio år sedan var okända. Brasilien tillhörde Portugal, de områden på vilka de nitton övriga staterna byggts upp tillhörde Spanien. I det spanska Amerika, regerat av från Spanien utsända ståthållare, fanns inte den självstyrelse eller den intellektuella mognad som kunde bli grundvalen för uppkomsten av särpräglade nationer. Då detta välde bröts sönder under upprorstiden anknöt den nya uppdelningen i viss mån till den äldre administrativa indelningen, liksom till naturliga gränser och ekonomiska relationer, men till stor del blev tillfälligheter i form av skickliga ledare, segrar i obetydliga drabbningar och förbindelser mellan ett fåtal ledande familjer bestämmande. Efter några årtionden av blodiga strider och försök till större statsbildningar kom denna uppdelning att i sina huvuddrag uppfattas som permanent och naturlig. Det blev klart att Bolívars korta välde i nordväst skulle splittras i flera självständiga stater, att Centralamerika inte blott skulle avskiljas från Mexiko, utan också klyvas i ett antal småstater, att Uruguay skulle bilda en buffert mellan Brasilien och Argentina — och framför allt att Bolívars stora plan på en överstatlig panamerikansk organisation inte kunde förverkligas. Senare tiders panamerikanska strävanden, uppburna främst av USA, har inte på något sätt kunnat rubba det faktum att det latinska Amerika med sina bortåt 150 miljoner invånare består av tjugu stater, vilkas folk efter hand kommit att framstå som nationer med ovillkorliga anspråk på särprägel och självständighet.

I det anglosachsiska Amerika hade man några årtionden tidigare stått inför samma problem om federation eller splittring. "Grannstater är av naturen fiender till varandra, såvida icke deras gemensamma svaghet tvingar dem till en federation", det var en av de satser från vilka Alexander Hamilton utgick i sin propaganda för det nya, till en fastare enhet syftande statsskicket. Tecken saknades inte på att de nyss frigjorda kolonierna skulle förvandlas till tävlande och kämpande stater, att man i stället för ett USA skulle få ett New York, ett Massachusetts, ett Virginia, ett Connecticut — med den stora konstitutionella nydaningen blev enheten det primära och självfallna, tendensen till statlig isolering och självhävdelse något främmande och farligt. Då det stora provet kom med sydstaternas utbrytning i början av 1860-talet hade enhetskänslan blivit tillräckligt stark för att segerrikt överleva inbördeskriget och nordstaternas ockupationsstyre.

Vid samma tid då det sönderbrutna spanska väldet stabiliserades i en mängd nya statsbildningar inledde nationalitetsrörelsen sitt triumftåg i Europa. Man började föreställa sig folken som särpräglade kollektiva organismer, utrustade med en kallelse och därför berättigade till självständighet och självstyrelse; man upptäckte, ja, det kan sägas att man uppodlade nya nationer, som genom gemenskap i språk, historiska minnen och sedvänjor var skickade att bilda fria stater. Det låg ofta något konstlat i denna av en liberalkonservativ konstellation färgade rörelse, men den byggde dock, den ville i varje fall bygga, på handfasta realiteter i form av historiskt givna gemensamma drag. Från synpunkter av internationell sammanlevnad spelade nationalitetsideologin samma förstörande roll som förut de dynastiska anspråken och de religiösa ambitionerna; först i vår tid har den avlösts av de totalitära idéerna, med sin än större förmåga att skilja och hetsa.

Det latinska Amerika gick en tredje väg. Här var statsbildningen, den av några tusen handlingskraftiga och med våldsamma medel verksamma människor genomförda statsbildningen, det ursprungliga; föreställningar om nationer, om speciella egenskaper och uppgifter, om den egna gruppens samhörighet och överlägsenhet kom i efterhand. Men sedan länge är denna utveckling fullbordad. Det är inte längre fråga om sydamerikaner, latinamerikaner eller spanskamerikaner, utan om chilener, argentinare, mexikaner och brasilianer. Genom bortglömda fältslag har män som Paez och Sucre givit upphov åt nationer.

Hur har denna utveckling — i modern tid utan motstycke — försiggått? Någon historisk framställning från detta perspektiv finns såvitt jag vet inte. Men väsentliga data i förloppet klargörs av alla översikter av de särskilda staternas historia. En politiskt och ekonomiskt ledande klass fanns eller formades, med påtagliga intressen av att bevara och stärka den en gång uppbyggda statliga organisationen. De länge fortgående, om man så vill ännu inte avvecklade, gränstvisterna bidrog på skilda håll att stärka känslan av intressegemenskap mot andra länder. Krigen — Mexiko och USA, Argentina, Brasilien, Uruguay och Paraguay, Peru, Bolivia och Chile — verkade i [...]

[...]ken och konstverk i skolorna, i den offentliga debatten prisades hjältarna i dessa krig på samma sätt som vi väl känner från Europa. Genom sammanlevnaden, den gemensamma statsstyrelsen, lagarna, förvaltningen, den från propaganda aldrig helt fria undervisningen uppstod småningom en särart och ett medvetande om denna särart.

Verket krönes av föreställningar om nationalkaraktärer, som efter hand godtas som självfallet riktiga och knappast längre analyseras eller debatteras. Dessa föreställningar inrymmer många variationer, men personliga samtal ger intrycket att de här, liksom i andra länder, ständigt omfattar en tro på den egna nationens överlägsenhet i något avgörande hänseende — ofta är det den större räckvidden, den rikare fasetteringen, tendensen till något allmängiltigt och universellt som anses utmärka det egna folket. I knippet av myter kan inte gärna rastanken i sin primitiva form generellt ingå, eftersom den uppenbara rasblandningen är det för många av dessa folk mest typiska, men i en eller annan variant är likväl denna tanke användbar som bas för överlägsenhetskänsla; vita folk som argentinare eller chilener är stolta över sin renrasighet, då indianer och vita blandas prisar man denna kombination: i Brasilien talas om den unika tolerans och nobless som en förening av vita, svarta och bruna kan åstadkomma. Behovet av att förakta eller åtminstone att med överlägsenhet betrakta folken på andra sidan gränserna tillgodoses här likaväl som i Europa med alla till buds stående medel. Och så är nationen färdig, nationen inte som statens upphov, utan som statens verk.

GEORG BÜCHNER

DEN TYSKE diktaren *Georg Büchners* levnadsbana var märklig nog: han var en eldig och orolig ande, obekväm för sin omgivning och ständigt i revolt. När han 1837 gick bort — vid tjugotre års ålder — hade han bl. a. hunnit med att utge den flammande agitatoriska flygskriften "Der hessische Landbote", fylld av anklagelser mot de för de dåvarande tyska sociala missförhållandena ansvariga. Tilltaget renderade honom landsflykt. Men redan före flykten till Strasbourg hade han under några intensiva veckor fullbordat sitt första drama, "Dantons död". Inte långt därefter författade han lustspelet "Leonce och Lena", och 1836 tillkom i Strasbourg hans drama "Woyzeck". Dessa verk är — jämte novellfragmentet "Lenz", som i ett förtätat, oerhört expressivt språk berättar om en själssjuk, en paranoid diktare — vad han överlämnat till eftervärlden. Under några få år — och i en ålder då de flesta författare ännu inte funnit sitt rätta tonfall, sin personliga riktning — skapar Büchner några diktverk som är överraskande mogna, ja, geniala i sin gestaltning.

Den Büchnerska diktningens senare öden är också märkvärdiga. Han förblev under en lång period knappast mer än ett namn för litteraturhistorikerna — ända tills den expressionistiska strömningen i Tyskland gav honom vind i seglen. På 1920-talet kunde hans verk upplevas på tyska teatrar — det var för övrigt österrikiska scener som banade vägen för Büchners nutida berömmelse. Också till Sverige trängde intresset för denne geniale dramaturg: 1920 uppfördes "Dantons död" på Lorensbergsteatern. Lustspelet "Leonce och Lena" gavs på en Stockholmsscen 1943. Det var bibliotekarien och litteraturforskaren *Nils Afzelius* översättning som då begagnades.

Afzelius tolkningar av både *Leonce och Lena* och *Woyzeck* föreligger nu i en utsökt vacker volym, utgiven av den under Lisa Matthias egid stående Bibliofila klubben. Med nöje kan bokvännen vända bladen i denna bok, prydd med fängslande monotypier av *Endre Nemes*. Den ram vari Büchners verk presenteras är alltså mycket tilltalande, men först och främst är man översättaren tacksam för den levande svenska språkform vari han klätt dessa ytterst svåröversatta dramatiska alster. Om det är "Leonce och Lena" eller "Woyzeck" som erbjuder de största stötestenarna för en översättare är svårt att avgöra: det är nog att konstatera att Büchners märkligt nyansrika och samtidigt oerhört komprimerade ordkonst här fått levande ekvivalenter på svenska.

"Leonce och Lena" är — som Afzelius framhåller i sin inledning till volymen — liksom Büchners övriga verk egentligen variationer över ett och samma tema: ensamheten, den isolerade individens tragik. I lustspelet är det inte så lätt att finna reflexerna av Büchners revolutionära patos som i "Woyzeck", men det finns stänk av det i den robusta narrgestalten Valerios gyckel med de operettaktiga inslagen i den regering som härskar i hans och Leonces land. Leonce själv är en drömmande och skönhetsälskande melankoliker; mer än ett drag har han gemensamt med Hamlet. Shakespeare och Brentano, Eichendorff och Alfred de Musset må i olika hög grad ha påverkat detta lustspel: det är ändå oefterhärmligt personligt i sin blandning av luftigt skämt, skir poesi — och mustiga sottiser, de senare lagda i den ordystre Valerios mun. Hans narrjargong har Afzelius transponerat på ett lysande sätt. Här ett prov på det, ett brottstycke som kan leda tankarna till ett berömt svenskt soliloquium: "O, himmel, det är lättare att avlas än att ävlas. Det är sorgligt i vilka omständigheter andras omständigheter kan försätta en. Vilka dagar upplevde jag inte, när mor min gick i väntande dagar! Varför måste jag anamma mandom, när hon miste sin mödom!" Förbindelsen med de Shakespeareska narrarna och deras vokabulär framgår ju ganska tydligt redan av detta citat. Men över grovkornigheten spännes hos Büchner, likaväl som hos Shakespeare, en rymd av poetiskt behag.

"Woyzeck" betraktas av många som Georg Büchners mest fulländade diktverk. Att det är en i sin gestaltande kraft och rika psykologiska inlevelse mästerlig dramatisk skapelse är alldeles uppenbart — många av dem som nyligen upplevde dramat vid dess svenska radioutsändning är säkerligen också beredda att intyga den saken. Kring den hunsade och fattige soldaten Woyzeck, som är kalfaktor och driftkucku åt en kapten och en läkares förhånade demonstrationsobjekt, står en outsäglig ensamhets köldring — fullkomlig då han till sist drivits till mord på konkubinen som bedragit honom. Människorna i detta intensiva drama levandegöres med en de knapphändiga replikernas enastående plastik. Det är den missgynnade och missanpassade individens tragedi som Büchner här med stark åskådlighet format — samtidigt finns där mycket av socialdramats sprängstoff. Ingen av 1900-talets tyska expressionister har så överlägset som den på 1830-talet verksamme Georg Büchner kunnat förena djärv verbal uttryckskraft och de dramatiska scenernas monumentalitet.

I en större, år 1931 tryckt framställning av tysk litteratur mellan romantiken och naturalismen har Fredrik Böök ägnat denne mycket betydande tyske dramatiker fyra eller fem rader. Att en så snål värdesättning är barock bör snart nog varje läsare av de två dramatiska verk som nu av Nils Afzelius överflyttats till vårt språk kunna inse.

J. E.

KONSTVERK

från 50:-, 100:-, 150:- och 200:- kr.

till högre priser av kända kostnärer, bl. vilka märkas: G. Almgren, J. Arsenius, Bajo, Birger, Boëthius, Bolt, Borgström, Brunius, Hugo Carlberg, Bertil Damm, Edelfelt, Elding, Elfvén, Ossian Elgström, Eklund, Gellerstedt, Genberg, Hans Gude, Eric Hallström, E. Hedland, Sven Hempel, Robert Högfeldt, Ise Johansson, E. Kallstenius, Kylberg, Svante Kede, Kihlman, Oswald Larsson, Tord och Kjell Leander-Engström, Rolf Mellström, Sev. Nilson, Einar Norelius, Bertil Norén, Olle Nordberg, K. Norman, Åke Nothberg, Picasso, Rhodin, A. Roos, Simone de Dardel, H. Sundberg, Rune Sigvard, G. Svensson, Roland Svensson, Stöhr, Zweigbergk, Tallberg, Trägårdh, Ellis Wallin, Alfred Wahlberg, Zorn, Öberg sam dessutom ett antal antika målningar.

© Tingstensamlingen Publicerad med tillåtelse av Dagens Nyheter AB.